

Nushası 10 kuruş

Posta ücreti 40 Para

Senelik abonası
100 kuruş

Posta ücreti 10 kuruş

İstanbul

Şehremaneti Hecmuası

Şehremaneti tarafından ayda bir çıkarılır

Tetkik ve tettebbü

Almanyada ictimai sigortalar ve hasta muavenet kasası teşkilâtı

Malûmatı tarihiye

Eski devirlerde, kendilerini geçindir-miyecek vaziyete düşmüş olanlar nadiren hükûmetlerin himaye ve muavenetine mazhar olurlardı.

Bu sebepledir ki yalnız tek başına bırakılmış olan bu zavallı insanlar birleşerek yekdiglerine yardım etmeği pek eski zamanlarda da düşünmüşlerdir. Bilhassa amele hayatının canlanmağa ve amelenin, bir sınıf teşkil etmeğe başladığı kurunu vusatada bu günkü ictimai sigortaların maksat ve gayesine tevafuk eden iptidai teşekküller husule gelmiştir.

Bahusus Almanyada 14 üncü asırda maden amelesi arasında yapılan teavün sandıkları teşkilâtı o zamanki bu tarz-daki müteferrik organizasyonların en kuvvetli bir nümunesidir.

Amele arasında yavaş yavaş tevessü eden bu teşkilât arkadaşlarından hasta düşenlere, bir kazaya maruz kalanlara ve ölenlerin ailelerine aralarında topladıkları meblagı vererek yardım etmeği gaye ve vazife ittihaz etmişti.

Zamanla bu teşkilât islah edilmeğe başladı. Tasarruf sandıkları kuruldu ve her amele arzu ettikçe gönlünden kopan parayı bu sandıklara atmak, bu suretle muavenetlerinin daha müsmir ve müessir olmasını temine hasrı gayret

etmek suretile yardım teşkilâtını kuvvetlendirmeye çalışıyorlardı.

Bir müddet sonra ihtiyar ve arzuya terkedilmiş olan bu para verilmesi mecburi muayyen bir taksite kalbedildi.

Artık bu günkü amele muavenet birlikleri teşkilâtının esası kurulmuş bulunuyordu. Yavaş yavaş müessese sahipleri de kendi menfaatlerinin âmir bulunduğu bu muavenete iştiraki lüzumlu gördüler.

Hulâsa, 14 üncü asırda Almanyada amele yardım teşkilâtı şu tarzda idi.

Hastalık veya mecruhiyet vukuunda patron hasta veya mecruhun tedavisini der uhde etmekte ve hastalar çalışmadıkları takdirde 4-8 haftaya kadar olan gündeliklerini bir defada tesviye etmekte, hastalık ve mecruhiyetin temadisi halinde ve bilhassa maluliyeti daime ve vefat vukuu takdirinde amele kasası arzı muavenet ederek tedavide devam ve lüzumunda cenaze masrafını tediye etmekte müteveffanın zevce ve çocuklarının iase ve idaresine bakmakta idi.

Asırlarca bu şekilde devam eden muavenet tarzı ilk defa olarak 1854 senesinde bidayeten (Prusya) da ve bir sene sonra da bütün Almanya hükûmeti dahilinde tatbik edilmek üzere amele muavenet birlikleri nizamnamesi intişar

ederek bu birliklere bir sigorta olarak tanıdı ve madenlerde , tuzlalarda , sair büyük sanayi müesseselerinde çalışan amelenin bu sigortaya dahil olmalarının mecburi olduğu ilân edildi .

Bu sigortaların yapmağı deruhte ettikleri muavenetler berveçhizir tadat ediliyordu .

1 — Hastalanan âzamanın tedavisi .

2 — Hastahğın devamı müddetince hastanın ailesine münasip ve muayyen miktarda para itası .

3 — Maluliyeti daime husuli takdirinde muaveneti nakdiyei daime .

4 — Vefat vuku bulunca cenaze masrafı .

5 — Tekrar evleninceye kadar veya yaşadığı müddetce zevcesinin iâşe ve himayesi .

6 — 14 yaşını ikmal edinceye kadar çocuklarının iâşesi , tahsil ve terbiyeleri .

Sigorta teşkilâtı vasıtasıyla ameleye bu tarzda vasi mikyasta muavenet vadetmekte olan hükûmet ameleyi cû'î ve muayyen bir meblag vererek sigorta kasasına âza kaydedilmeğe icbar etmekte idi . Kasaya tediye edilmesi lâzım gelen bu para amelenin kazançlarına göre tayin edildiği gibi müessese sahipleri de mühim bir nişette tediyata iştirak ettirililiyordu . . .

Bu tarihten itibaren hasta muavenet kasası teşkilâtının esası kurulmuştu .

Bu nizamnamenin gösterdiği diğer bir hususiyet daha vardı ki o da bu zamana kadar doğrudan doğruya hükûmetin idaresi altında bulunan bu kabil iptidai organizasyonların bundan sonra bizzat kasa tarafından idare edileceği kaydı idi . Şu suretle ki , idare meclisi nısfı müessese sahipleri tarafından , nısfı diğeri de amele tarafından müntahap âzadan terekkün ediyordu . Bu mecliste

hükûmeti temsil eden bir komiser mevcut olup meclisi idarenin bütün icimalarına iştirak eder ve kanunsuz , haksız kararları derhal reddedebilirdi . Tesavii âra husulinde muvafık gördüğü mutalâaya iştirakle işi neticelendirirdi .

Bu esaslarda diğer sınıf işçiler arasında da mevcut yardım teşekkülleri ez cümle el işlerinin , çırak ve uşakların dahil oldukları hususi ittihatlar da terekki etmekte idiler . Bilhassa katolik kilisesinin teşvik ve muavenetiyle açılan « kardeş dükkânları (Buderladen) » denilen mağazalardan bu ittihat mensupları pek çok yardım görmekte idiler . 1854 nizamnamesiyle bu nevi hususi ittihatlar da kanuni bir şekil iktisap ettiler .

1870 — 1871 harbının muzafferiyetle neticelenmesi ve müteferrik Alman hükûmetlerinin birleşerek müttehit Almanyayı teşkil eylemeleri üzerine memleketin iktisadi , sanai ve ticari vaziyeti günden güne büyük bir sür'atle inkişaf ve tevessüe başladı . Buna tebaan amele de artık az çok kuvvetli ve mustakil bir sınıf halinde hatırı sayılır bir kütle olarak görölüyordu . Maamafih hukukan oldukça vâsi bir hurriyyete malik olan amele sınıfı iktisadi noktaî nazardad hiç de şayani memnuniyet bir vaziyette değildir ; patrona karşı münferiden tamamen kuvvetsiz oldukları gibi birleşerek bir cemiyet teşkil etmeleri ve ittifaak etmeleri de kanunen memnu idi yani sözde hür olan amele elân patronların esiri idiler .

1881 e kadar vaziyet böyle devam etti . 1881 , 17 , 11 de intişar eden bir emirnamei imparatori ile amelenin ictimai vaziyetini düzeltecek tedbirler ve tertibat alındığı ez cümle esnayı mesaiide mecruh olanların , hasta düşenlerin

ve malûl kalanların, ihtiyarların hükümet ve patronların himaye ve muavenetlerine mazhar olacakları tepşir edildi yordu .

Vaziyetin böyle yavaş yavaş tekâmül ve inkişafı gösteriyor ki ictimai sigortalar kanunları hükûmetin amele sınıfına karşı duyduğu merhamet saikasıyla isteyerek vazeylemiş olduğu düsturlar değildir . Bunları vazı tatbik etmek için zaman ve an lâ hükûmeti cebretmiştir. Söyle ki : 70 - 71 harbinin neticesi husule gelen sanai vüs'at ve inkişaf patronlarının fazla istifade temini için amele hayatını hiçe saymaları dolayısıyla hastalık ve kazalar fevkalâde çoğaldı .

Günden güne kuvvetlenmeğe başlayan (Proletariat) nın ademi memnuniyeti de o nisbette artıyor ; Genişlemiş, nüfusu çoğalmış olan memlekette sefalet de mebsûtan mütenasip olarak tezayüt ediyor, hey'eti ictimaiye muhtacı muavenet olanların sikletini kaldıramıyacak bir hale geliyordu .

Bunun üzerine zuhuru melhuz felâketlerin önüne geçmek için hükûmet ister istemez işe müdahale etti ve muhtacı muavenet olan ameleyi himaye edecek olanların patronlara karşı olan hukukunu sıyanet eyleyecek kavanin vazına mecbur eldü .

Bununla beraber neşredilen bu kanunlar bidayeten aristokrat sınıfı ve müessese sahipleri tarafından pek çok itiraz ve mukavemetle maruz kaldıysada yavaş yavaş kabiliyeti nufuziye ve tatbikiye iktisap ottı .

İctimai sigorta teşkilâtının bu günkü mükemmel vaziyeti ihraz eyleyebilmesi cidden pek büyük müşkilâtla mümkün olabilmıştır . Kazalara karşı sigorta kanununun (Rayihştag) da ilk teklifte ret ikinci teklifte vasian tadil ve ancak

1884 de ortaya atılan üçüncü teklifte tebeddüle uğramadan aynen kabul edildi, ve 1 / 12 / 1885 de tatbikına başlanıla bildi . Bu kanunun ikinci teklifiyle beraber hasta sigorta kanunu - hasta muavenet kasası - da dermeyan edildi ve 99 muhalif reye karşı 216 reyak bir ekseriyetle tevsiian kabul edildi. ve 15 / 7 / 1883 de ilân, 1 / 11 884 de sahâi tatbika konuldu. Bu zamana kadar yalnız ameleye mahsus olan bu kanunlar 1885 de hükûmet memurinine de teşmil edildi; hatta 86 da sigortalar kanununun ziraat ve ormancılık amelesine de şamil olması düşünüldü.

Evvelâ Prusyada, bir sene sonra da bütün Almanyada cari olmak üzere 1/4/ 888 de ziraat ve ormancılık amelesi arasında kaza sigortası teşkilâtı yapılması takarrür etti. Bu amelenin hasta kasasına ithali ancak 1914 de başlamıştır. 22 / 17 / 891 de malûliyet ve ihtiyarlık sigorta kanunları senelerce devam eden şedit münakaşalardan sonra 20 rey gibi cûzi bir ekalliyetin muhalefeti tesirsiz kalarak kabul edilmiş ve neşrû tatbika başlamıştır.

1892 - 1930 tarihleri arasında bu kanunlarda bir çok tebeddülât ve ıslahat yapıldı. 25 / 5 / 1903 de sigortaya dühul mecburiyeti olanların sınıflarını çoğaltan bir kanun çıktı.

Hasta muavenet kasasının asgari muaveneti olan 13 hafta 25 haftaya çıkarıldı, gebe ve lohusalara yapılan yardım 4 haftadan 6 haftaya iblag edildi.

Hulâsa (Rayihştag) da bir çok itirazat ve münakaşata sebebiyet veren ve muhalefete maruz kalarak bir türlü kabul edilmeyen yeni mevaddi kanuniye nihayet 1911 de şedit münakaşaya ve mücadelelerden sonra 1805 madde-den ibaret büyük bir kitap halinde hasta,

kaza, malûl, eytam ve eramil, gemicilere ve ziraat, ormancılık amelesine de şamil olmak üzere pek şumullû ve mükemmel bir tarzda olarak ictimai sigortalar kavanini intişar ederek derhal tathika konuldu.

Bu aralık harbi umuminin zuhuru hayat, umumiyyede büyük değişiklikleri mucip oldu ve tabiatıyla henüz tatbikat sahasına getirilmiş olan kavaninin vaziyete göre tebeddülâta uğramasına sebep oldu. Billhassa az zaman sonra zuhur eden enflasyon dolayısıyla alman parasının kıymetinin sıfıra düşmesi kasalarda varidat namına bir şey kalmamasını intaç etti. Bununla beraber hükûmetin yardımıyla pek cüz'î ve zayıf olmakla beraber kasa yardım vazifesini kısmen olsun ifa edebiliyordu... Paramın yeniden kıymetini kazanmasıyla beraber kadrosu ve yardım sahası pek daraltılmış ve basitleştirilmiş olan kasa teşkilâtının yeniden ihyasına teşebbüs edildi; hükûmet neşreylediği bir beyanname (sıhhati umumiyyeyi ve mesai kudretü kabiliyetini muhafaza etmek, ihtiyarlık, zaaf ve hastalık gibi hayati tagayyürler husuli halinde icap eden himaye ve muaveneti temin edebilmek maksadiyle, yardım ve müzaheretıyla içtimai sigorta teşkilâtının takviyesine girildiğini ilân ediyor ve bu günkü hasta, malûl kasaları teşkilâtında işsizlerin de bu kasalardan yardım görebilmeleri hususatını derpiş ederek ictimai sigorta müessesasını daha mükemmel bir surette ihya ediyordu. Bu meyanda bilhassa hasta muavenet kasası teşkilâtına verilen ehemmiyet diğerlerinden ziyadedir.

Hasta muavenet kasası

Amelenin servet ve sermayesi işlemek kabiliyet ve kudreti olmasına nazaran bu kudrete tari olan her hangi

bir nakisanın şahsın, ve dolayısıyla hükûmet ve memleketin mütezarrır olmasını intaç edeceği pek tabiidir. Bu itibarla hükûmetlerin amele sıhhatini ve sayû amel kabiliyetini sıyanete, takviye ve tezyide hasrı gayret eylemeleri kendi menfaatleri iktizasındandır. Vaziyeti bu suretle nazarı dikkate alan Alman hükûmeti 1911 ictimai sigortalar kanunu ve ilâveten 1924, 26 ve 27'de intişar eden mütemmin madde kanunîyeler tarihi kısmında mezkûr olduğu veğhile öteden beri mevcut olan hasta muavenet kasası teşkilâtını pek muntazam bir hale ifrağ eyledi,

Bu kasanın gayesi ve vaziyeti hazırası berveçhi zirdir:

Hasta muavenet kasası, ictimai sigortalar namı altındaki muazzam teşkilâtın bir şubesi olup gayesi hastalanan ihtiyarlayarak amelmande bir hale gelen işçilerin tedavisini ve idaresini temin etmek lüzumunu takdirinde onları hastanelere yatırmak, kür yerlerine göndermek gibi muavenetleri icra etmektir.

Vefat vukuunda cenaze masrafı verir, müteveffanın dul ve eytamına bakar.

Başhca iki nevi kasa mevcuttur:

(1) Zivangs kassen denilen muayyen sınıflardaki eşhasın dahil olmağa mecbur oldukları kasalar; (2) Erztatz kassen tesmiye edilen prive, hususi kasalardır. Her iki nev'in de memleketin köylerine varıncıya kada her tarafında muhtelif sınıf eşhasın kayıt ve kabuline mahsus müteaddit şubeleri vardır. Fabrika ve büyük inşaat müesseselerinde, madenlerde, doklarda muhtelif namlar altında 7000 i müteaviz hasta kasası mevcuttur. Bu kasalara kaydolmak mecburiyetinde bulunan kimseler şunlardır:

1 — Yaşları ve kazançları mikdârı nazarı itibara alınmıyarak amele, kalfa ve çıraklar, ev hizmetçileri, seyyar işçiler, gemiciler.

2 — Senelik kazancı (3600) - aylık 300 - markı tecavüz etmeyen mağaza müstahdimini, eczane kalfa ve çırakları sahne müntesibini, muzikacılar, büyük müessesat memurini, usta başılar ve o derecedeki mevkileri işgal eden işçiler, muallimler ve mürebbiler, bu işlerle ve mümâsili umuri hayriyei saire ile iştilgal eyleyen zeva'î saire.

3 — (16/7/1927) kanununa tevfikân sin, cins ve tâbiyeti ne olursa olsun bilcümle işsiz eşhas,

Nevi meşguliyetleri zikredilen şu eşhasın kasaya duhulleri kanunen mecburidir.

Memurini hükûmet, hususi müessesat veya hükûmet hizmetinde bulunan etibba ve dış tabipleri — vazifedar oldukları müesseselerde, hastahıkları halinde muavenet görecekləri müessese tarafından taahhut edilmiş ise — fabriyen çalışan veya sairlerine mukabil pek cüz'î bir ücret alan memurini ruhaniye, diyakonisler, salibi ahmer hemşireleri ve müşâbihleri — aylık kazançları 300 markı tecavüz eden mağaza ve müessesat müstahdemleri, parasız çalışanlar — ev hizmetçileri ve çıraklar müstesna — yekdiğeri maiyetinde çalışan karı koca ve çocukları, muvakkat işlerle meşğul kimseler kasaya duhul mecburiyetinden varestedirler.

Haddi zatinde kasaya duhul mecburiyeti evsafım haiz olduğu halde her hangi bir sebeple istisna edilmiş olan eşhas — meselâ kazancı olmayan veya muvakkat işlerde çalışanlar — senelik iradı 3600 markı geçmeyen ve kasaya duhul mecburiyeti evsafım haiz lââkal

iki amelesi olan küçük müessese sahipleri amele vaziyetinde olmayarak patronun kendi maiyetinde ücretsiz çalışan ailesi efradı, kazancı ne olursa olsun gemi kaptanları, bu gibi eşhasın kasaya duhulleri ihtiyaridir.

Mamafih bu sınıf eşhasın kaydedilebilmeleri için bazı şaraiti haiz olmaları, ezcümle muayyen bir sinni tecavüz etmemiş bulunmaları ve sıhhatı tammede olduklarını müşîr tabip raporu ibraz ederek çalıştıkları mintakanın hasta kasasına muracaat eylemeleri lâzımdır.

Kasaya duhul mecburi olan eşhas, müessese sahipleri tarafından, ihtiyari olanlar bizzat kendileri, işsizler muaveneti ictimaiye nazaretine merbut (İş memurluğu — Arbits amt) tarafından kasaya kaytettirilirlir.

Amelenin kaydı icap ettiren bir işe duhulinde veya kasa ile olan vaziyetini değiştirecek surette işini tebdil eylediğinde nihayet üç gün zarfında kasanın haberdar edilmesi icap eder. Aksi takdirde evvelâ müesses sahibi saniyen de amele kanunen muhtelif surette cezalandırılırlar.

Kasaya duhul ve binaen aleyh tediye ile mükellefiyet tarihi ve muavenetten istifade etmek hakkının mebdei, amelenin kendisine kayıt mecburiyetini tahmil ederse işe mubaşeret eylediği gün addü itibar olunur.

Vazifesinden çekildiği veya başka bir kasaya naklen kaytedildiği gün, evvelce merbut olduğu kasadan kaydı sanır. Amelmande olanlar esasen kasanın daimi azasıdır. İhtiyari aza muvafakat beyannamesini imzaladığı günden itibaren kasanın azası addolunup arzu ettiği zaman çekilir ve yahut arka arkaya iki defa kasaya tediye ile mükellef olduğu parayı ödemediği ve birinci tediye tarihinin üzerinden dört hafta

geçtiği takdirde kasadan çıkmış addolunur.

Hususi kasalara gelince; bunlar eşhasın aralarında tespit ettikleri şartit hususiyeyi — kasalar kanununa muhalif olmamak şartile — haiz olan hususi teşekküllerdir, yani bunlarda diğerlerinin şartitine inzımanen hususi bazı şart-

lar da bulunabilir. kayıt mecburiyetini haiz olan eşhas, arzu ettikleri takdirde bu prive kasalara dahil olurlar.

Bu takdirde ayrıca olarak mecburi kasaya duhul mecburiyetinden kurtulmuş olur.

Doktor Operatör
Avni

(bitmedi)

